

VÅR ARBETS- MILJÖ

Chef • Ledare • Arbetstagare

SVERIGES
SKOLLEDARFÖRBUND

Arbetsmiljöpolitiskt program för Sveriges Skolledarförbund

Vision

Sveriges viktigaste chefer – skolledarna – har ett stort ansvar och inflytande över barns utveckling och elevers resultat samt över attraktiviteten i skolan som arbetsplats för lärare och annan personal.

Skolledarnas fysiska och psykosociala arbetsmiljö, inklusive arbetsbelastningen, är sådan att den samverkar till att skolledaren kan ta det ansvar som uppdraget omfattar. Skolledares arbetsmiljö bidrar till att yrket uppfattas som attraktivt och till att skolledare kan och vill stanna och utvecklas i sitt yrke över tid.

Med sin centrala roll påverkar skolledaren även förutsättningarna för elever, lärare och annan personal att trivas och prestera bra på den gemensamma arbetsplatsen. Med rollen följer ett ansvar för normbildningen på arbetsplatsen. Skolledare är förebilder såväl vad gäller att använda arbetstid effektivt som att lämna tillräckligt med utrymme för återhämtning. Bra arbetsmiljö för skolledarna får därmed positiva effekter i hela skolans organisation.

Hållbart arbetsliv

Sveriges Skolledarförbund tror på ett systematiskt förebyggande arbetsmiljöarbete på alla nivåer i en organisation. Som komplement ska det finnas riktade rehabiliteringsinsatser för en snabb och hållbar återgång i arbete för dem som befinner sig i en sjukskrivning.

Sjukfrånvaro är negativ för såväl arbetstagare som arbetsgivare. Ett friskt arbetsliv ger hög livskvalitet för den enskilde, stabilitet i organisationen och höjd förmåga att leverera goda verksamhetsresultat.

”Sveriges Skolledarförbunds medlemsenkät visar att medlemmarna trivs mycket bra med sina jobb och skulle välja samma yrkesbana igen om de gavs chans att börja om.”

Förutsättningar och utmaningar

Sveriges Skolledarförbunds medlemsenkät visar att medlemmarna trivs mycket bra med sina jobb och skulle välja samma yrkesbana igen om de gavs chans att börja om. En sådan grundläggande positiv inställning är en bra förutsättning för en god arbetsmiljö. Tillsammans med skolledaruppdragets komplexa karaktär kan det dock innebära svårigheter att sätta gränser för var uppdraget börjar och slutar.

Forskning inom arbetslivsområdet visar att chefer arbetar mer än andra, har mer sömnsvårigheter och arbetar oftare än andra under sjukdom.

Skolledare är inget undantag. Kvinnor och män verksamma inom yrken där de arbetar nära brukare av olika typer av välfärdstjänster, riskerar även att drabbas av så kallad samvetsstress när arbetsbelastningen blir så hög att de upplever att de kommer i konflikt med sin egen värdegrund och det regelverk som gäller. På sikt innebär detta en ökad risk för ohälsa.

Det genomsnittliga antalet underställda per chef varierar kraftigt mellan olika branscher. Utbildningssektorn tillhör dem som i genomsnitt har flest antal medarbetare per chef. Detta trots att utbildningsverksamhet i stor utsträckning präglas av det som forskare menar är kriterier för när det är lämpligt med relativt sett färre medarbetare per chef än i vanliga fall.

Det ligger också särskilda utmaningar i att skolledare, och särskilt förskolechefer, ofta har ansvar för ett flertal, geografiskt

spridda, arbetsenheter. Det bör också vägas in när skolledarens uppdrag diskuteras.

Omsättningstakten på skolledare är oroväckande hög hos vissa huvudmän/skolor. Att lösa uppkomna problem genom att skilja en skolledare från uppdraget tenderar att bli en lösning som tas till allt tidigare i en process. Täta ledarbyten påverkar verksamheter negativt. Skolhuvudmännen bär ett stort ansvar för att möjliggöra ett långsiktigt ledarskap inom skolans område.

Skolledarskap bygger på tillit och förtroende mellan olika led i den så kallade styrkedjan. Aktuell forskning visar på växande brister inom detta område. Ett öppet klimat och känslan av tolerans för misstag är en viktig faktor för hållbart ledarskap.

Sveriges Skolledarförbund bygger arbetsmiljöarbetet på våra medlemmars genuina arbetsglädje och höga yrkesmässiga ambitioner. Tillsammans med den stabilitet som ett tydligt uppdrag och en väl anpassad organisation med relevanta stödfunktioner ger, skapas möjligheter för skolledarna att fullt ut axla ansvaret som ledare och kvalitetsgarant för barnens och elevernas rätt till likvärdig och rättsäker utbildning.

Sveriges Skolledarförbunds utgångspunkt i sitt arbetsmiljöpolitiska program är att aktuell lagstiftning och gällande avtal inom arbetsmiljöområdet följs.

Prioriterade områden

Sveriges Skolledarförbund ska, inom ramen för sitt fackliga arbete på arbetsmiljöområdet, arbeta med följande prioriterade frågor:

Normal arbetstid för skolledare

Forskningsstudien Balansakt som genomfördes av Stockholms universitet 2012, visade att skolledare arbetar sex dagar i veckan i snitt. Sveriges Skolledarförbunds egna uppföljningar visar också på hög arbetsbelastning.

40 timmars arbetsvecka med tillräcklig tid för återhämtning för skolledarna ska vara norm vid planering, dimensionering och utformning av ledningsorganisationerna inom skolan. Grundläggande för diskussionerna kring arbetstiden är att varje skolledare ser till att det antal timmar han eller hon arbetar dokumenteras.

Att periodvis arbeta övertid ingår vanligtvis i ett chefsuppdrag. Hur kompensationen för övertiden ser ut kan variera. Förbundet anser att det ska finnas en överenskommelse med arbetsgivaren kring hur övertidsarbetet ska hanteras och att den ska ses över årligen, precis som lönen.

Förutom en konkurrenskraftig lön och extra semester som tar höjd för en oreglerad arbetstid, behöver skolledare kompenseras med ledighet för den extra tid de arbetar. Ledigheten bör ligga i anslutning till arbetstopparna för att ge möjlighet till god återhämtning.

Överenskomna gränser för nåbarhet och tillgänglighet

Dagens ikt-baserade arbetsredskap ger chefer möjligheter att arbeta i princip när och var som helst, vilket ger en stor flexibilitet. Det förutsätter samtidigt att alla kan och får sätta rimliga gränser mellan arbete och fritid. Gränsen är individuell men svårigheter att hantera den kan över tid leda till stress, bristande återhämtning, sömnsvårigheter och, i slutändan, fysiska eller psykiska hälsoproblem.

Förbundet rekommenderar att huvudmän och skolledarföreträdare kommer överens om en tillgänglighetspolicy som sätter gränser för i vilken utsträckning man behöver vara tillgänglig utanför vanlig arbetstid och som säkerställer skolledarnas behov av återhämtning och möjligheter att kombinera arbete med fritid och familjeliv. Varje skolledare bör göra en individuell överenskommelse med sin närmaste chef om arbete utanför normalt arbetstidsmått. En sådan överenskommelse bör vara skriftlig.

Rektor och förskolechef ska ha en utsedd ställföreträdare som går in och tar över rektors och förskolechefens ansvar vid semester eller annan längre frånvaro från arbetsplatsen.

Tydliga uppdrag där ansvar, befogenheter och resurser hänger ihop

Framgångsrika skolhuvudmän kännetecknas av en tydlig roll- och ansvarsfördelning mellan politiker/styrelse, tjänstemän/vd och rektorer/förskolechefer. Att tillgängliga resurser och befogenheter står i relation till omfattningen av det ansvar som är kopplat

till skolledarens uppdrag och dess svårighetsgrad, utgör grunden för ett hållbart ledarskap.

Rektorer och förskolechefer måste ha ett tydligt mandat att styra över tillgängliga resurser och sin egen inre organisation för att kunna ta ansvar för skolans resultat. En aktuell och uppdaterad delegationsordning ska finnas och täcka relevanta delar av skolledarens ansvarsområden.

Rektors och förskolechefens uppdrag måste utgå från kärnverksamheten, att vara ledare för den pedagogiska verksamheten inom en förskola eller skola. De arbetsuppgifter som inte direkt följer av ansvaret som pedagogisk ledare kan med fördel delegeras till en annan befattningshavare än rektor/förskolechef.*

Rektors och förskolechefens arbetsmiljöansvar måste ägnas noggrann och årligen återkommande uppmärksamhet från såväl arbetsgivar- som arbetstagsidan. Sveriges Skolledarförbund anser att arbetsgivaren bör överväga att inrätta arbetsmiljöexperttjänster för att stödja och avlasta skolledarna i deras arbetsmiljöansvar.

Sveriges Skolledarförbund anser att lämpligheten i det personliga straffansvaret i arbetsmiljölagstiftningen kan ifrågasättas på skolans område och bör därför ses över.

Sveriges Skolledarförbund anser att staten bör låta utreda möjligheten att skriva in skolhuvudmannens högsta tjänsteman inom skolområdet, skolchef eller motsvarande, i skollagen. Till befattningen ska kopplas ett ansvar för huvudmannens samlade resultatutveckling.

Respektera skolledare som arbetstagare

Alla relationer inom en skolorganisation bör karaktäriseras av ett respektfullt förhållningssätt och god kommunikation för att skapa tillit och förtroende.

Skolledarna ska bjudas in till regelbundna arbetsplatsträffar av sin närmaste chef på samma sätt som andra personalgrupper. Arbetsplatsträffen är inte ett ledningsgruppsmöte utan ett tillfälle att ge skolledare, som arbetstagare, inflytande i verksamhets- och arbetsmiljöfrågor.

Skolledargruppen besitter unik kompetens om verksamheten. Det är därför särskilt viktigt att arbetsgivaren redan på ett tidigt stadium samverkar med skolledarnas fackliga företrädare kring såväl planerade förändringar som generella mål och förväntningar som ställs på skolorganisationen.

Täta byten på skolledarposter är inte kvalitetsbefrämjande för verksamheten. Skolhuvudmän bör ta ökat ansvar för att bemöta en alltför hög omsättning av skolledare inom sin organisation. Förtroendefulla relationer och en tät dialog mellan ledningsnivåer ger skolledarna förutsättningar att vara de skickliga och långsiktiga ledare skolverksamheten behöver.

Antalet medarbetare per chef en av nycklarna till en god arbetsmiljö

Utbildningsverksamhet präglas av komplexitet och föränderlighet och antalet medarbetare per chef behöver därför vara relativt sett lägre än i andra branscher. I dagsläget är förhållandet det motsatta.

Det finns en växande rekryteringsproblematik inom såväl skolledaryrket som läraryrket. Svensk skola brottas även med kvalitetsproblem i form av otillfredsställande elevresultat på många håll. Statens skolinspektion identifierar närvarande chefer som en framgångsfaktor för väl fungerande skolor.

Färre medarbetare per rektor/förskolechef ger ökat utrymme att utöva det ledarskap som krävs för att vända resultatutvecklingen. Det ger möjligheter till bättre relationer mellan chefer och anställda som i sin tur ligger till grund för ett ökat engagemang hos personalen och ett mer attraktivt läraryrke.

En trygg och stimulerande miljö för alla som arbetar i skolan

Skolledare ska ha stort inflytande över utformning och underhåll av lokaler. Målet ska vara att lokalerna bidrar till trygghet och studiero samt stimulerar till lärande och utveckling för elever och personal. Alla vid en skola, och särskilt skolans ledning, ska erbjudas stöd för hantering av hotfulla situationer.

En väl anpassad och tillgänglig befattningsutbildning under hela yrkeskarriären

Nyblivna skolledare behöver en befattningsutbildning som täcker hela bredden av skolledarens uppdrag. De behöver också få rimliga arbetsvillkor under utbildningstiden. Sveriges Skolledarförbund anser att en dag per vecka att ägna åt studier inom ramen för det statliga rektorsprogrammet är en rimlig överenskommelse.

Sveriges Skolledarförbund arbetar för ett inrättande av ett stat-

ligt finansierat Skolledarinstitut som, i samarbete med lärosäten och skolmyndigheter, upphandlar och erbjuder skolledare befattningsutbildning, kompetensutveckling och kunskapsfördjupning under hela skolledarkarriären.

Nyblivna skolledare behöver stöttning i chefsrollen och ska ges en genomtänkt introduktion i yrket samt tillgång till en mer erfaren mentor. Även mer erfarna skolledare ska ges en bra introduktion på en ny arbetsplats. Skolledaruppdraget innebär inte sällan svåra avvägningar och alla skolledare som så önskar ska erbjudas handledning inom ramen för tjänsten.

*) www.skolledarna.se/Documents/Policydokument/Pedagogiskt-ledarskap.pdf

*Detta arbetsmiljöpolitiska program antogs av Sveriges
Skolledarförbunds förbundsstyrelse december 2016.*

Sveriges Skolledarförbund
Box 3266
103 65 Stockholm
Tel 08-567 062 00
www.skolledarna.se

Tryck: Lenanders Grafiska, Kalmar, 2017

Sveriges Skolledarförbund samlar Sveriges viktigaste chefer – skolledarna

SVERIGES
SKOLLEDARFÖRBUND